

**INFORMACIJA O AKTIVNOSTIMA CRNOGORSKOG OPERATORA
ELEKTROPRENOŠNOG SISTEMA U OKVIRU EVROPSKE MREŽE PRENOSNIH
SISTEMA ELEKTRIČNE ENERGIJE A U VEZI SA SPROVOĐENJEM SPORAZUMA
O ITC OBRAČUNU I ZAKLJUČIVANJU VIŠEGODIŠNJEG UGOVORA**

UVOD

Sa deregulacijom energetskeg sektora, koja je otpočela u poslednjoj deceniji prošlog vijeka, do izražaja su došli sve veća važnost koordinacije aktivnosti operatera prenosnog sistema, prije svega usled intezivne prekogranične trgovane električnom energijom. Tim se javila i potreba da se uspostave jedinstveni standardi i kriterijumi za rad sistema u svim djelovima Evrope, što je na temelju evropskih propisa dovelo do osnivanja Evropske mreže operatora prenosnih sistema električne energije (ENTSO-E).

1. EVROPSKA MREŽA PRENOSNIH SISTEMA ELEKTRIČNE ENERGIJE (ENTSO-E)

ENTSO-E čini 41 operator prenosnog sistema (OPS) iz 34 zemlje Evrope. Pravni osnov za uspostavljanje ove organizacije daje Treći paket energetskeg propisa Evropske Unije, za zemlje članice, dok se na zemlje regiona Jugoistočne Evrope isti osnov prenosi odlukom Savjeta ministara Energetske zajednice čiji je Ugovor Crna Gora ratifikovala od strane Skupštine u oktobru 2006. godine.

Cilj stvaranja ENTSO-E je bio da se dodatno ojača saradnja OPS u brojnim ključnim oblastima, kao što su razvoj tehničkih i tržišno orijentisanih pravilnika o radu mreže i koordinacija rada sistema i razvoja mreže, sa ciljem da se poboljša integracija evropskog tržišta električne energije, za potrebe održivog energetskeg okruženja, i kako bi se osigurao siguran i pouzdan rad evropskeg sistema za prenos električne energije.

ENTSO-E-u je novim evropskim zakonodavstvom dodijeljena važna uloga planiranja, razvoja i upravljanja prenosnim sistemima na pan-evropskom nivou. Regulativom 714/2009 EC, kao sastavnim dijelom Trećeg energetskeg paketa zakonodavstva Evropske unije uređena je potreba za povećanom međusobnom saradnjom i koordinacijom među operatorima prenosnih sistema koji će stvarati mrežna čvorišta radi realizacije i obezbjeđenja efikasne i transparentne prekogranične pristupa prenosnim mrežama, i obezbijediti koordinirano i efikasno planiranje u budućnosti i pouzdan tehnički razvoj prenosnog sistema Zajednice, uključujući stvaranje interkonektivnih kapaciteta, sa posebnim osvrtom na životnu sredinu.

Evropski OPS, među kojima je bio i CGES u svojstvu jednog od osnivača i punopravnih članova, postigli su dogovor i osnovali ENTSO-E prije usvajanja i stupanja na snagu Trećeg paketa, sa namjerom da aktivno učestvuju u evropskom procesu kreiranja pravila i ubrzaju stvaranje mrežnih čvorišta i planiranje evropske mreže.

**2. USAGLAŠENOST SA PROPISIMA EU KOJI SE ODOSE NA PREKOGRAIČNU
RAZMJENU ELEKTRIČNE ENERGIJE**

Crna Gora, kao ugovorna strana Energetske zajednice i kandidat za članstvo u Evropskoj Uniji (u daljem tekstu: EU), ima obavezu da implementira propise EU iz oblasti energetike.

Kao kandidat za članstvo u EU, Crna Gora je usvojila i Zakon o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa (Službeni list Crne Gore broj 42/16) koji je imao za cilj usaglašavanje sa sljedećim propisima EU:

- Regulativa (EZ) br. 714/2009 o uslovima za pristup sistemu za prekogranične razmjene električne energije i stavljanju van snage Regulative (EZ) br. 1228/2003;
- Regulativa (EZ) br. 715/2009 o uslovima za pristup prenosnim sistemima prirodnog gasa i stavljanju van snage Regulative (EZ) br. 1775/2005;
- *Regulativa (EU) br. 838/2010 o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prenosnih sistema i zajednički regulatorni pristup naplati prenosa;*
- Regulativa (EU) br. 994/2010 o mjerama za obezbjeđenje sigurnosti snabdijevanja gasom i stavljanju van snage Direktive 2004/67/EZ;

- Regulativa (EU) br. 543/2013 o dostavljanju i objavljivanju podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Regulative (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta.
 - Regulativa (EU) br. 347/2013 o smjernicama za transevropske energetske infrastrukture.
3. REGULATIVA (EU) BR. 838/2010 O UTVRĐIVANJU SMJERNICA KOJE SE ODOSE NA MEHANIZAM NAKNADE IZMEĐU OPERATORA PRENOSNIH SISTEMA I ZAJEDNIČKI REGULATORNI PRISTUP NAPLATI PRENOSA

A) Regulativa (EU) 838/2010 i Zakon o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa

Stalna grupa na visokom nivou Energetske zajednice je u oktobru 2013. godine donijela odluku kojom je ugovorne strane Energetske zajednice obavezala da implementiraju Regulativu (EU) br. 838/2010 od 23. septembra 2010. godine o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prenosnih sistema i zajednički regulatorni pristup naplati prenosa. Regulativom je utvrđeno da operatori prenosnih sistema primaju naknadu troškova nastalih kao posljedica prihvatanja prekograničnih tokova električne energije po svojim mrežama na osnovu smjernica iz dijela A Priloga Regulative, dok se naknade koje mrežni operatori primjenjuju za pristup prenosnom sistemu u skladu su sa smjernicama iz dijela B Priloga Regulative.

Uzamući ovo u obzir, članom 11 Zakona o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa se definiše da operator prenosnog sistema ima pravo na naknadu troškova koji su nastali ustupanjem sistema za prekogranične tokove električne energije.

Operator prenosnog sistema dužan je da plati naknadu troškova za korišćenje sistema drugih operatora prenosnih sistema za potrebe domaćih korisnika.

Količina prekograničnih tokova koji su nastali ustupanjem sistema, kao i količina prekograničnih tokova koji su nastali korišćenjem sistema drugih operatora, a potiču i/ili završavaju u sistemu Crne Gore, određuje se na osnovu izmjerenih fizičkih tokova električne energije u određenom vremenskom intervalu.

Gore navedene naknade određuju se na osnovu očekivanog višegodišnjeg prosjeka dodatnih troškova koji uključuju tehničke gubitke, investicije u novu infrastrukturu i troškove amortizacije i održavanja postojeće infrastrukture srazmjerno korišćenju za prekogranične tokove, naročito uzimajući u obzir sigurnost snabdijevanja.

Takođe, ovim zakonom je definisano da se ove naknade određuju na osnovu troškova utvrđenih primjenom standardnih metoda u skladu sa ugovorom o međusobnim pravima i obavezama uključujući način i rokove za obračun naknada koji sa operatorima prenosnih sistema električne energije država članica zaključuje Crnogorski elektroprenosni sistem.

Članom 13 ovog zakona je definisano da radi obezbjeđenja uslova za rad prenosnog sistema električne energije u interkonekciji, Regulatorna agencija za energetiku je, u skladu sa potvrđenim međunarodnim Ugovorom o formiranju Energetske zajednice, dužna da metodologije koje utvrđuje uskladi sa zajedničkim regulatornim pristupom Energetske zajednice i obezbijedi da cijene za korišćenje prenosnog sistema električne energije:

- 1) budu zasnovane na potrebi sigurnog rada sistema;
- 2) odražavaju stvarne troškove, u mjeri u kojoj odgovaraju troškovima efikasnog, strukturno uporedivog operatora prenosnog sistema; i
- 3) ne zavise od udaljenosti korisnika.

B) Sporazum o ITC obračunu i zaključivanju višegodišnjeg ugovora

Prepoznajući važnost primjene gore navedenih principa koji se odnose na mehanizam za naknadu između operatora prenosnih sistema (ITC), Crnogorski elektroprenosni sistem AD (CGES) je 28. februara 2011. godine potpisao Sporazum o ITC obračunu i zaključivanju višegodišnjeg ugovora koja ima za cilje implementaciju gore pomenute regulative.

CGES u skladu sa ovim sporazumom, početkom godine, predviđa proces u kojem se od ugovorih strana zahtjeva da obezbijede i provjere vrijednosti za obračun gornje granične vrijednosti za naknadu. Ovim se smatra priprema podataka o cijeni električne energije za

pokrivanje gubitaka u prenosnom sistemu, vrijednost konzuma za predhodnu godinu kao i ažuriranje konfiguracije prenosne mreže sa osvrtom na interkonektivne dalekovode.

Na osnovu realizovanih ostvarenja kao i modela prenosne mreže u toku jednog mjeseca, izračunavaju se tranzitni tokovi, uključujući uvoz i izvoz električne energije u i iz trećih zemalja, koji doprinose Okvirnom fondu i WWT obračunima na nivou Evropske mreže prenosnih sistema električne energije.

S tim u vezi, CGES kako na dnevnom tako i na mjesečnom nivou šalje potrebne podatke radi realizacije predmetnog procesa.

U skladu sa Zakonom o energetici Regulatorna agencija za energetiku je 05.11.2018. izvršila kontrolu rada CGES-a u dijelu načina obračuna gubitaka koji nastaju na interkonektivniom dalekovodima pri tranzitu električne energije i obračuna troškova i prihoda koji nastaju po osnovu ITC mehanizma i nije konstatovana niti jedna nepravilnost.

Na osnovu izloženog, predlažemo Vladi da donese sljedeće

ZAKLJUČKE:

1. Vlada Crne Gore, na sjednici od _____ 2018. godine, usvojila informaciju o aktivnostima crnogorskog operatora elektroprenosnog sistema u okviru evropske mreže prenosnih sistema električne energije a u vezi sa sprovođenjem sporazuma o ITC obračunu i zaključivanju višegodišnjeg ugovora.
2. Zadužuje se Ministarstvo ekonomije da u roku od 30 dana pripremi Uputstvo za ITC obračune i zaključivanje višegodišnjeg ugovora.
3. Zadužuje se Crnogorskim elektroprenosnim sistemom AD da obavještava Vladu Crne Gore o izmjenama i dopunama Sporazuma o ITC obračunu i zaključivanju višegodišnjeg ugovora.